

ANBEFALINGER TIL KLIMATILPASNING AF RIBE BY

– HERUNDER FOKUS PÅ KULTURSVAMPEN OG
FORBEDRING AF PASSAGEN FOR RIBE ÅS FLORA OG FAUNA

UDARBEJDET AF ARBEJDSGRUPPEN

– et dialogforum om en fælles indstilling til en løsning af klima og natur for Ribe å i Ribe by

Arbejdsgruppen består af repræsentanter for:

Sydvestjyske Museer • Lokalråd Ribe Midt • Ribe Bykernes Beboerforening • Sydvestjysk
Landboforening • DTU-Aqua • Danmarks Naturfredningsforening • Esbjerg Lokalkomite • Ribe
Sportsfiskerforening • Danmarks Sportsfiskerforbund

Formænd for Plan & Miljøudvalget og Teknik & Byggeudvalget i Esbjerg kommune
har overværet møderne som observatører i Arbejdsgruppen

Danmarks Sportsfiskerforbund

BAGGRUND

Esbjerg kommune indmeldte Ribe ås spærringer i Ribe by til Miljøstyrelsen som en indsats i de kommende vandområdeplaner 2021-27.

Kommunen ønsker en løsning, der klimasikrer Ribe og forbedrer passagemulighederne væsentligt for fisk og andre vandlevende dyr. Projektet skal forbedre afstrømningen og sikre, at fisk finder vej til og fra gydepladserne i Ribe å-systemet.

Danmarks Sportsfiskerforbund og Ribe Sportsfiskerforening tog initiativ til arbejdsgruppen i 2019.

ARBEJDSGRUPPENS FORMÅL

At udveksle synspunkter ved dialog og skabe fælles forståelse samt identificere og beskrive de hensyn og forhold, gruppen er enige om skal have opmærksomhed ved gennemførelse af projektet. Formålet har desuden været at lette Esbjerg kommunes videre arbejde med at finde den bedste løsning i Ribe. Det er en følsom proces at skabe forandringer i en by med Ribes kvaliteter og mange aktive og resursestærke borgere. Det er lykkedes Gruppen at tale sig frem til en række anbefalinger, som er oplistet sidst i dette dokument.

Disse anbefalinger overdrages Esbjerg kommune medio maj 2022.

Arbejdsgruppen har bestået af personer, der har repræsenteret en lang række væsentlige interesser i Ribe. Der er sket yderligere interessentinddragelse, og nøglepersoner er blevet inviteret ind, når der har været behov for ny ekspertise.

I arbejdsgruppen er der enighed om, at en kommende klimatilpasning og passageløsning ved Ribe by, hvis den udføres korrekt, kan tilgodese de nødvendige klima-, natur- og kulturhistoriske hensyn. Gruppen er enige om, at de forskellige hensyn ikke er modstridende.

Gruppen ser en enestående mulighed for at skabe synergi mellem Ribes store kulturarv, sikre byen mod oversvømmelser og skabe optimale forhold for Ribe ås flora og fauna.

Miljøstyrelsen har oplyst, at der er afsat midler til at skabe passage i Ribe by. Disse, kombineret med en passende økonomi til klimaafhjælpning, vil forhåbentlig skabe basis for en god løsning.

Udvalgsformændene for Plan & Miljøudvalget og Teknik & Byggeudvalget i Esbjerg kommune i det tidligere byråd har deltaget som observatører. De to udvalgsformænd er ikke medafsendere af denne henvendelse.

Efter kommunalvalget i 2021 har de relevante politiske udvalg fra 1. januar 2022 skiftet navn, arbejdsopgaver og formænd.

De relevante politiske fagudvalg i Esbjerg kommune er nu Klima- og Miljøudvalget samt Plan- og Byudviklingsudvalget.

Gruppens arbejde afsluttes ved aflevering af notatet til Esbjerg kommune. Notatet indeholder en række fælles anbefalinger, som Kommunen afgør, om de vil medtage til vurdering og beslutning i valg af en løsning.

Gruppen står naturligvis til rådighed for Esbjerg kommune, hvis dette ønskes.

I forbindelse med et klima-/passageprojekt i Ribe, har vi drøftet forskellige emner, som er overskrifter i dette notat.

- 1. Klimasikring ved en tilstrækkelig stor vandføringsevne gennem og forbi Ribe by**
- 2. Kultursvampen**
- 3. Museale/kulturhistoriske forhold**
- 4. Skab forbedret passage for fisk**
- 5. Æstetiske forhold og andre initiativer**
- 6. Nedsæt en følgegruppe**

På side 13 kommer en række anbefalinger til Esbjerg kommune fra Gruppen.

Kammerslusen bestemmer afstrømning fra Vesteråen - den sidste strækning af Ribe å inden udløb i havet. Når slusen er lukket, er der ingen afstrømning til Vadehavet

1. KLIMASIKRING

Ribe å er Danmarks 6. største vandløb. Åen har et stort opland øst for Ribe by på ca. 962 km², og åen strækker sig fra den jyske højderyg mellem Christiansfeld og Aabenraa i øst til Vadehavet i vest. Ribe ås vandføring bestemmes af mængden af nedbør og hastigheden hvormed det store opland afvandes.

På sin vej til havet skal åens samlede vandmængde passere igennem og forbi Ribe by gennem fire løb, hvoraf tre er forsynet med regulerbare stemmeværker. Sammenlignet med det åbne land, hvor åen i et betydeligt omfang kan gå over sine bredder ved ekstreme afstrømninger, er Ribe by en flaskehals, især umiddelbart omkring opstemningerne, idet afstrømningen er begrænset af faste bundbjælker i stemmeværkerne, og på siderne af bygninger og bolværker på kanten af åløbene.

Frishusen tørlagt i forbindelse med renovering. Bemærk fast bund og sider.

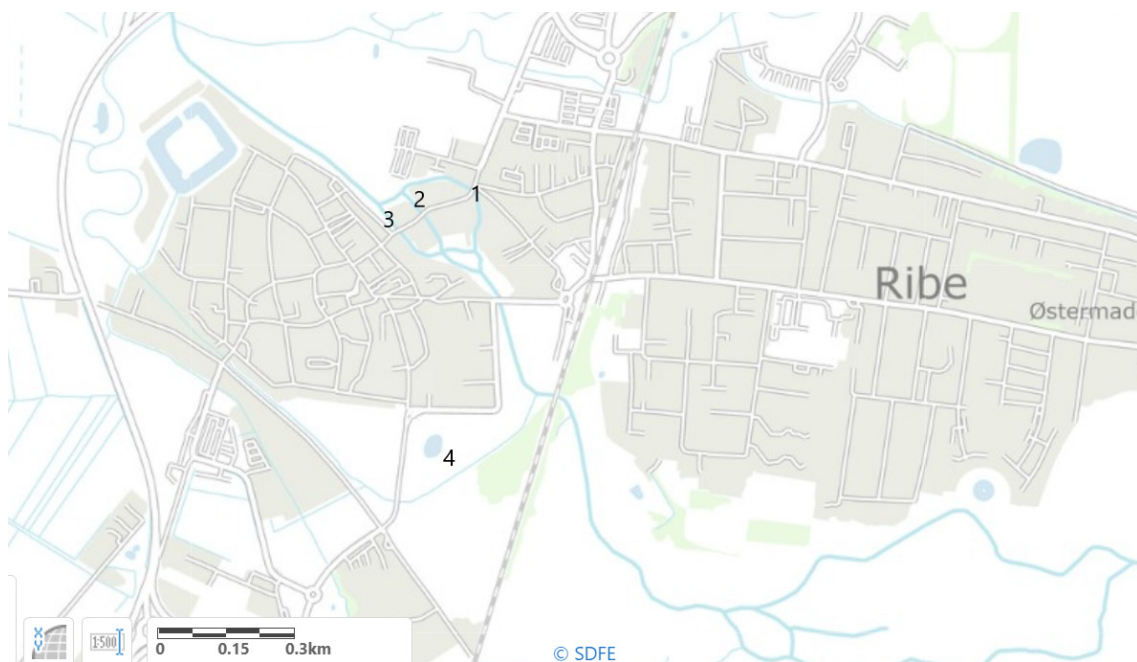
Esbjerg kommunes politikere besluttede at tilslutte sig anbefalingen fra Vandrådet for oplandet til Vadehavet. I denne anbefaling er det præciseret, at projektet skal være med til at skabe en klimatilsluttet løsning, som forbedrer passagemulighederne væsentligt.

En sikring af en tilpas stor vandføringsevne gennem og forbi Ribe by kan ikke stå alene. Det må forventes at en bedre sikring mod oversvømmelse ved ekstreme nedbør- og afstrømningshændelser opstrøms stemmeværkerne i Ribe By, i korte tidsrum kan medføre en øget vandtilstrømning til Ribe Marsken. Dette kan give lokale udfordringer, specielt hvis slusen er lukket i længere perioder. Dette scenarie skal medtages i projektet, så vi undgår en situation som ved Kongeåen i 2017. Lodsejernes dyrkningsmuligheder kræver en dyrknings sikker jord med en fornuftig afvanding.

Viser beregninger, at projektet vil påvirke dyrknings sikkerheden i Ribe Marsken, skal lodsejerne kompenseres – eventuelt med en multifunktionel jordfordeling eller andre tiltag, som lods ejerne måtte ønske.

Gruppen opfordrer til, at der hurtigst muligt udarbejdes en helhedsplan for vandhåndtering i hele Ribe ås vandsystem, der som nævnt afvander 962 km².

DE 4 FORLØB AF RIBE Å GENNEM RIBE

Ydermøllen (1) Midtmøllen (2) Frislusen (3) og indløbet til Stampemølleåen (4).

Ydermøllen med vandhjul og lille vandslug.

Midtmøllen – muligheder begrænses af høje bygninger.

Frislusen

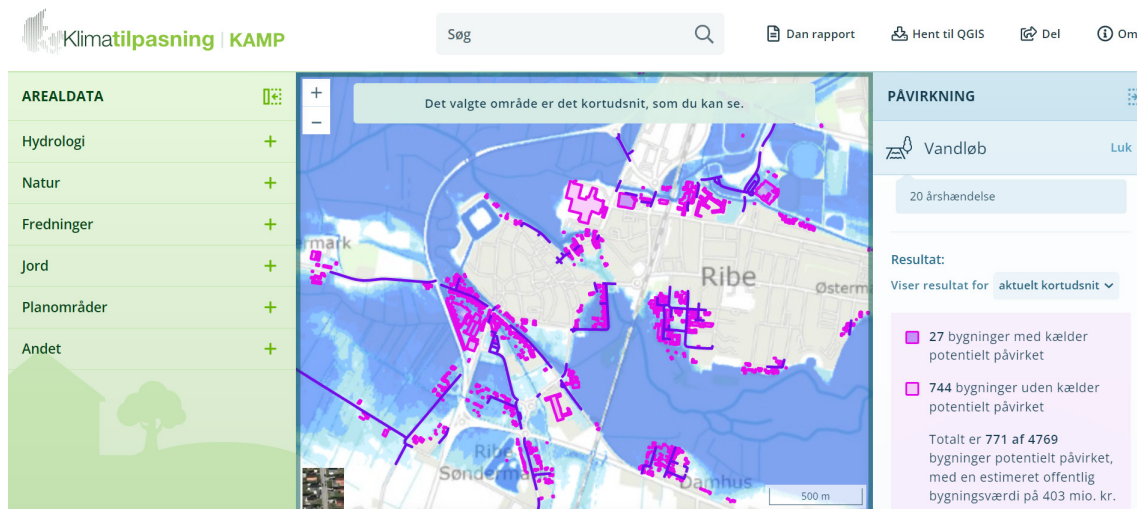

Stampemølleåen er bebygget på begge sider, med haver ned til Vandløbet. De mange ejendomme tæt på åen begrænser den vandmængde, der kan afledes. Foto: Arealinfo.

OVERSVØMMELSER I RIBE Å I VINTEREN 2020

Det er ikke længe siden, at Ribe by var ramt af oversvømmelser. Senest oplevede flere borgere vand i kældre og andre ødelæggelser i forbindelse med den ekstremt våde periode gennem efterår og vinter 2020. Her viste det sig, at gennemstrømningskapaciteten gennem Ribe by er utilstrækkelig, og vandstanden steg til 2,60 m DVR90 øst for Ribe. Denne og tidligere hændelser giver et fingerpeg om, at det, i forbindelse med kraftige nedbørshændelser og længerevarende våde perioder, på sigt kan vise sig vanskeligt at undgå oversvømmelser i og ved Ribe.

Ribe by er i risiko for oversvømmelse ved større nedbørshændelser – KAMP-screeningsværktøj

Klimatilpasning er en vigtig opgave for at sikre Ribe mod oversvømmelser. Ovenstående viser risiko og omfang af oversvømmelser af Ribe by ved en 20 års-hændelse, ifølge screeningsværktøjet KAMP. <https://kamp.klimatilpasning.dk>

Stampemølleåen kan ikke modtage mere vand pga. risiko for oversvømmelse af ejendomme langs vandløbet. Vandløbet modtager yderligere vandmængder via det lille tilløb Haulund bæk

Midtmøllen med høje fredede bygninger på begge sider.

2. KULTURSVAMPEN

Det centrale, middelalderlige Ribe står på op til 5 meter tykke kulturlag, som er dannet over mere end 1000 år. Lagene har et vist organisk indhold. Ved afvanding/lav grundvandsstand iltes lagene, og en koldforbrænding af organisk materiale igangsættes. Denne proces får lagene til at synke sammen, hvorved grunden under bygningerne destabiliseres med fare for sætningsskader.

Grundvandsstanden under middelalderbyen øst for stemmeværkerne er gennem flere hundrede år holdt nogenlunde periodevist stabil, idet vandstanden i åen øst for stemmeværkerne har været reguleret via gældende flodemål (= højest tilladte vandstand), som de til enhver tid værende stemmeværksejere har skulle overholde. I praksis har grundvandsstanden i de østlige bydele været lig med åvandstanden op-strøms stemmeværkerne, og dermed lig de hen over året periodevis skiftende flodemål.

Nedstrøms stemmeværkerne, derimod, afhænger vandstanden af tidevandet og af hvorvidt Kammerslusen er lukket eller åben. Under alle omstændigheder svinger grundvandsstanden under de vestlige bydele hen over døgnet, omtrent synkront med den svingende åvandstand. Da åvandstanden altid er højere øst for stemmeværkerne end vest for disse, har grundvandsstanden en faldende gradient fra øst mod vest.

For at undgå risiko for sætningsskader på middelalderbyens bygninger, er det væsentligt at sikre, at en fiskepassageløsning ikke ændrer væsentligt på de hidtidige grundvandsforhold under byen. Kan en mere homogen og høj grundvandsstand sikre og forbedre kultursvampen, vil det være et vigtigt mål for projektet.

3. MUSEALE/KULTURHISTORISKE FORHOLD

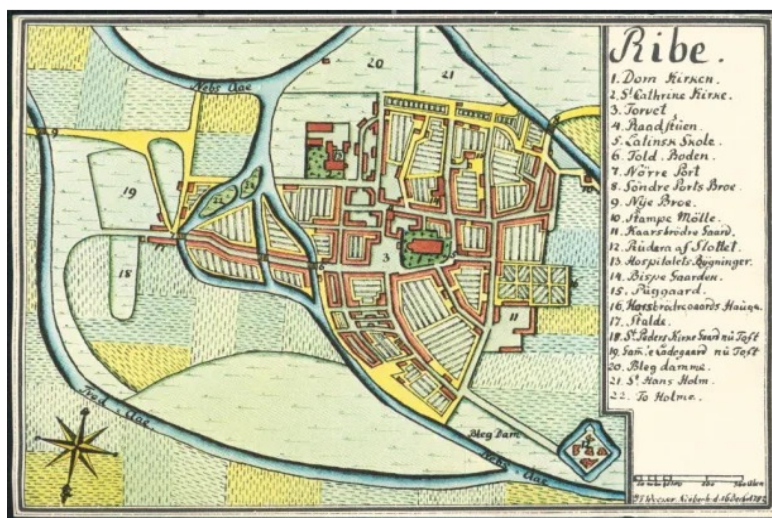
Byen Ribe ligger, hvor den vestjyske hovedlandevej, vores dages A11, krydser Ribe Å. Et naturligt knudepunkt imellem trafik til lands og vands, som skabte forbindelse imellem Nordsøens sejlene købmænd og Jyllands bønder. Ribe var i sin storhedstid i vikingetid og middelalder Danmarks primære eksporthavn for landbrugsprodukter rettet mod det store nordvesteuropæiske marked. De omfattende aktiviteter dannede tykke kulturlag under nutidens by, den såkaldte kultursvamp, der er en arkæologisk guldgrube. Under Ribe ligger bl.a. Nordeuropas bedst bevarede bylag fra 700-tallet, og i Slots- og Kulturstyrelsens klassifikation rangerer byen som "kulturarvsareal af international betydning"; den højeste beskyttelsesgrad.

Åen har været søgt reguleret allerede fra ældre middelalder. Det indlandsdelta, tidligere forskning har foreslået skulle ligge under Dammen, er det ikke lykkedes at påvise. I stedet synes åen oprindeligt at have løbet imellem Mellem- og Nederdammen, hvor Midtmøllen nu ligger. Omkring år 1200 gravedes Stampemøllestrømmen som en voldgrav omkring Domkirkeøen. Dette vandløb er således et menneskeskabt fortidsminde. Ved midten af 1200-årene placeredes Kongens Vandmølle, hvor Ribe gl. Toldbod ligger i dag. Formentlig som del af dette projekt gravedes den kanal, som danner overgang imellem Over- og Mellemdammen og i dag rummer frislusen. Kongens Mølle var i funktion frem til 1696. I forbindelse med en nybefæstning af Ribe omkring 1268 gravedes Ydermøllestrømmen som en ny voldgrav omkring byen. Omkring samme tidspunkt anlagdes den kunstige vejdamning, der i dag udgør Over-, Mellem- og Nederdammen. Frem til opførelsen af Midt- og Ydermøllen i 1520'erne var frislusen løbet imellem Mellem- og Nederdammen. De nye møller betød, at frislusen flyttedes til Stampemøllestrømmen, som skylder sit navn til den stampemølle, som anlagdes ved den i 1581. Efter nedlæggelsen af Kongens Mølle i 1696, flyttedes frislusen til dette sted, hvor den har været siden.

Alle fire løb, som Ribe Å i dag passerer igennem, er således menneskeskabte fortidsminder, og der har ligget træbyggede vandmøller ved alle fire. Vandløbene og møllerne er løbende søgt vedligeholdt ved forskellige former for kantsikring. Bygningsfredningsloven har betydning for området, og samtidig udgør vandløbsomgivelserne komplicerede fortidsminder omfattet af Museumsloven. Gravearbejder kan udløse kostbare arkæologiske udgravninger. Desuden er der det overordnede hensyn til bevaringen af den op til fem meter tykke kul-

tursvamp under Ribe. En fremtidig løsning må ikke sænke flodemålet, men bør i stedet søge at mindske faldet omkring Ribe, fx ved at hæve vandstanden i Ribe Vesterå.

På den baggrund må Sydvestjyske Museer inddrages allerede inden en bestemt passageløsning overvejes, og derefter løbende gennem hele processen.

Ribe 1789

4. SKAB FORBEDRET PASSAGE FOR FISK

Opstemningerne i Ribe by spærrer for en række fiskearters frie vandring i Ribe å-systemet. (Notat fra DTU-Aqua – bilag 3.)

Vandløbssystemer af Ribe ås størrelse har ellers fra naturens side et stort potentiale som levested for mange fiskearter og mange individer. Store fiskebestande, og det tilhørende fiskeri, skaber på forskellige niveauer stor miljømæssig, økonomisk og rekreativ værdi for lokalområdet.

Det er på den baggrund, at der er investeret mange ressourcer i at genskabe naturlige levesteder for både fisk og smådyr i de mere end 500 km vandløb, som samlet danner Ribe å-systemet. Der er investeret mange millioner i at fjerne spærringer, der før har hindret, at fisk kan vandre frem til deres gydeområder, og nu er kun opstemningerne ved Ribe by tilbage.

Flere arter har svært ved eller kan slet ikke passere opstemningerne i Ribe by. Det gælder blandt andet de truede arter snæbel og havlampret, der slet ikke kan passere opstemningerne.

”Ribe å-systemet har potentiale til at blive et af Danmarks bedste vandløb for en række fiskearter, men spærringerne ved opstemningerne i Ribe by hindrer i dag, at fisk frit kan vandre både op- og nedstrøms til deres gyde- og opvækstområder og dermed, at nogle fiskearter kan gennemføre deres livscyklus.”

– Fiskeplejekonsulent DTU-Aqua, Finn Sivebæk

ØRRED OG LAKS ER MILJØINDIKATORER

En ny undersøgelse fra 2022 viser, at ørredbestanden i hele Ribe å-systemet er på niveau med den ørredbestand, man fandt ved den forrige undersøgelse i 2012. Der er således ikke sket en fremgang i de seneste 10 år trods mange gennemførte restaureringsprojekter i vandsystemet. Der er altså forhold, der begrænser bestandene i dele af deres livscyklus, såkaldte flaskehalse, og her udgør spærringerne i Ribe den væsentligste flaskehals for fiskene.

Antallet af ørred- og lakseyngel i et gydevandløb fortæller meget om vandløbets miljøtilstand. Derfor har Miljøministeriet fastsat ørred og laks som miljøindikatorer der, hvor de gyder naturligt. I henhold til EU's Vandrammedirektiv har Miljøministeriet derfor fastsat specifikke miljømål på forekomst og antal af ørred og laks i vandløb, et såkaldt ørredindeks. En ny undersøgelse i Ribe å-systemet viser, at 73 % af de undersøgte lokaliteter i 2021 ikke opfylder miljømål på det såkaldte ørredindeks.

Vandsystemer som Ribe Å, hvor opstemningerne ligger placeret nederst i systemet, er maksimalt belastet af disse spærringer.

STAMPEMØLLEÅEN – ET FISKEPASSAGEPROJEKT FOR SNÆBEL, DER IKKE FUNGERER

Omkring 2013 anlagde Naturstyrelsen en fiskepassage gennem Stampemølleåen, som er ét af Ribe ås fire gennemløb gennem Ribe by. Projektet var ét af i alt 17 projekter, som havde til hensigt at sikre den udryddelsestruede laksefisk snæbels adgang til gyde- og opvækstområder i de vestvendte vandløb i Syd- og Sønderjylland med udløb i Vadehavet. Forud for projektet i Stampemølleåen havde Naturstyrelsen opkøbt stemmeværket i Stampemølleåen, et stemmeværk som i århundreder havde været anvendt til mølledrift og senest til at drive en el-turbine. Efter nedlæggelse af stemmeværk og turbineanlæg, blev der anlagt et ca. 150 meter langt stryg på sydsiden af en langsgående spunsvæg, på hvis nordside der blev anlagt en kanal med henblik på at opretholde hidtidig grundvandsstand under middelalderbyen.

Stampemølleåen med en meget lav sommervandføring.

Esbjerg kommune lod i 2017 fiskepassagen underkaste en nærmere undersøgelse, for at klarlægge, hvorvidt fiskepassagen er anvendelig for snæbel eller ej. Undersøgelsen konkluderede, at snæbel kun vanskeligt, hvis overhovedet kan finde og vælge Stampemølleåen under opgang gennem Ribe Å fra Vadehavet på grund af for lidt lokkevand. Årsagen er, at Stampemølleåen kun fører langt under 25 % af Ribe ås vandføring. Derudover konkluderede undersøgelsen, at snæbel langt det meste af tiden ikke vil kunne passere stryget på grund af for stor strømhastighed og for ringe vanddybde. Endelig blev det vurderet, at det nærmest er umuligt - under de givne fysiske rammer - at eliminere manglerne med hensyn til vandføring, strømhastighed og vanddybde.

På den baggrund er det nødvendigt at gennemføre nye tiltag for at sikre fiskepassage til Ribe å øst for stemmeværkerne i Ribe by.

5. ÆSTETISKE FORHOLD OG ANDRE INITIATIVER

Der knytter sig til Ribe ås forløb gennem Ribe en meget stor interesse i offentligheden, ikke mindst hvad angår æstetiske forhold. Åens tre løb gennem det centrale Ribe udgør et markant element næsten overalt i bybilledet. Det er derfor meget vigtigt, at de æstetiske forhold omkring konstruktion af en passageløsning skal tillægges betydelig vægt, herunder synergi med andre initiativer der er planlagt i Ribe – f.eks. Kulturhavnen og De 3 Broer i Ribe.

Skibbroen opstod som en å-havn i starten af 700-tallet, hvor fladbundede pramme kunne sejle helt ind til byen og Skibbroen med mange forskellige varer fra Europa. Det dannede grundlag for en markedsplads og udviklede Ribe til et vigtigt handelsmæssigt tyngdepunkt i det sydlige Jylland.

Samspelet mellem de bevaringsværdige huse med en del fredede bygninger og bygninger med høje bevaringsværdier ud mod Skibbroen og bymiljøet, og det omgivende landskab med marsken, der går helt ind til Skibbroen, er meget enestående, harmonisk, smukt og bevaringsværdigt.

Ribe er om noget en turistmagnet, og derfor er der iværksat initiativer under fællestitlen DET MARITIME RIBE med særlig fokus på Ribe Kulturhavn.

Kulturhavnen skal især have fokus på: Oplevelse, fritid og kulturhistorie. Kulturhavnen skal udvikles med den største respekt for Ribes unikke kulturværdier.

Initiativerne skal medvirke til, at Ribe igen kan besejles af større sejlskibe, især af den særlige skibstype som anvendes i Vadehaves regionen.

Som en del af planerne, tilbageføres mulighederne for at fortøje langs Skibbroen, som det var tilfældet tidligere. En Masterplan for Kulturhavnen er under udarbejdelse, koordineret af Esbjerg kommune.

Skibbroen som den tog sig ud tidligere, da besejling med større skibe var muligt. Planerne er at gøre dette muligt igen. Se indsat billede.

De 3 broer i Ribe. Arkitektfirmaet Dissing & Weitling har udarbejdet et skitseforslag for alle 3 broer i Ribes middelalderlige bykerne. Skitseforslaget viser, hvordan de 3 broer kan komme til at se ud, som de gjorde omkring 1900-tallet. Der er stadig dele af de gamle granitbroer fra omkring 1900-tallet tilbage ved Kvaderstensbroen og Midtmøllen. Der er intet tilbage af den gamle bro ved Ydermøllen, hvor en ny bro genskabes med udgangspunkt i den gamle broes udformning. Der skal også udarbejdes en grundig analyse af de 3 broers tilstand og opbygning, da broerne i forvejen inden for en årrække vil kræve en mere gennemgribende reovering. De 3 broer indgår som et projekt i områdefornyelsen i Ribe.

Efter passage ved frislusen løber Ribe å i Vesteråen forbi Skibbroen.

6. NEDSÆT EN FØLGEGRUPPE

En følgegruppe kan være det forum, hvor udvalgte ideer/udfordringer i projektet formelt/ uformelt kan drøftes.

Følgegruppen kan bidrage til at kvalificere arbejdet, samt skabe lokal accept af ideer og forslag og dermed sikre den demokratiske inddragelse i projektet.

Følgegruppen kan medvirke til at lette implementering af projektet, der skal sikre klimatilpasning af Ribe by med fokus på kultursvampen og forbedring af passagen for Ribe Ås flora og fauna.

ARBEJDSGRUPPENS ANBEFALINGER:

Arbejdsgruppen anbefaler Esbjerg kommune, at der arbejdes videre med en løsning som:

- Minimerer risiko for oversvømmelser af Ribe med vand fra Ribe Å
- Sikrer kultursvampen mod udtørring og nedbrydning
- Sikrer optimal passagemulighed for Ribe ås vandrende fisk ved inddragelse af DTU-Aqua i valg af løsning
- Sikrer at Sydvestjyske Museer inddrages inden en bestemt passageløsning overvejes, samt løbende gennem hele processen.
- Sikrer at Ribes æstetiske kvaliteter og udtryk bevares og koordineres med andre initiativer, der skal ske i byen
- Esbjerg kommune nedsætter en følgegruppe inden projektopstart

Bilag 1. Arbejdsgruppen

Bilag 2. Emner der er drøftet i Gruppen

Bilag 3. Notat DTU-Aqua Opstemninger i Ribe by er spærringer for mange fiskearter

Arbejdsgruppen

Ribe den 16. maj 2022

BILAG 1

Arbejdsgruppen:

- Formand for Plan & Miljøudvalget, Karen Sandrini (observatør)
- Formand for Teknik & Byggeudvalget, Søren Heide Lambertsen (observatør)
- Overinspektør Sydvestjyske Museer, Morten Søvsø
- Formand Lokalråd Ribe Midt, Niels Frederiksen indtil 1. januar 2022
- Bestyrelsesmedlem Lokalråd Ribe Midt, Willi Weber fra 1. januar 2022
- Bestyrelsesmedlem Ribe Bykernes Beboerforening, Niels Frederiksen fra 1. januar 2022
- Tidligere Amtsbiolog Ribe Amt, Ove Kann
- Formand for Sydvestjysk Landboforening, Niels Laursen
- Politisk rådgiver Sydvestjysk Landboforening, Stine Bundgaard Pedersen
- Fiskeplejekonsulent DTU-Aqua, Finn Sivebæk
- Formand bestyrelsen i DN Esbjerg, Leif Wagner Jørgensen indtil 1. oktober 2021
- Formand bestyrelsen DN Esbjerg, Knud Erik Vinding fra 1. oktober 2021
- Bestyrelsesmedlem DN Esbjerg, Inger Jensen
- Bestyrelsesmedlem DN Esbjerg, Henrik Præstholt
- Bestyrelsesmedlem Ribe Sportsfiskerforening, Erik Dahlgren
- Bestyrelsesmedlem Ribe Sportsfiskerforening, Lars H. Hansen
- Natur- og Miljøkonsulent Danmarks Sportsfiskerforbund, Lars Brinch Thygesen

BILAG 2

Emner drøftet i Arbejdsgruppen:

- Kultursvampen skal bevares og sikres
- Kulturhensyn vejer tungt i løsningsvalg
- Drøftelser i gruppen skal være fakta baseret
- Ribe er kultur- og turistmekka med vandløbene som en del af bymiljøets sjæl
- Klimasikring ved løsning
- Øge naturindholdet i vandmiljøet i Ribe by op- og nedstrøms
- Synergi ved udførelse med andre initiativer i Ribe f.eks. ideer præsenteret for Byforum
- Ribe kulturhavn
- Det historiske perspektiv
- De eksisterende fisketrapper ved stemmeværkerne fungerer ikke
- Eventuelt løse udfordringerne med tilgroning af Mølle dammen

BILAG 3

Opstemninger i Ribe by er spærringer for mange fiskearter

Ribe Å er det sjette største vandløb i Danmark og har derfor et meget stort opland øst for Ribe by på ca. 962 km². Vandløb i denne størrelse har fra naturens side et stort potentiale som levested for mange fiskearter og mange individer. Store fiskebestande og det tilhørende fiskeri skaber på forskellige niveauer stor miljømæssig, økonomisk og rekreativ værdi for lokalområdet.

Det er på den baggrund, at der er investeret mange ressourcer på at genskabe naturlige levesteder for både fisk og smådyr i de mere end 500 km vandløb, som samlet danner Ribe Å-systemet. Der er investeret mange millioner i at fjerne spærringer, som hindrer, at fisk kan vandre frem til deres gydeområder og nu er kun opstemningerne ved Ribe By tilbage.

Flere arter har svært ved eller kan slet ikke passere opstemningerne i Ribe By. Dette omfatter blandt andet de truede arter snæbel og havlampret, som ikke kan passere opstemningerne ved Ribe By.

Ribe Å-systemet har potentiale til at blive et af Danmarks bedste vandløb for en række fiskearter, men spærringerne ved opstemningerne i Ribe By hindre i dag, at fisk frit kan vandre både op- og nedstrøms til deres gyde- og opvækstområder og dermed hindre, at nogle fiskearter kan gennemføre deres livscyklus.

Ørred- og laks er miljøindikatorer

En ny undersøgelse fra 2022 viser at ørredbestanden i hele Ribe Å-systemet er på niveau med den ørredbestand man fandt ved den forrige undersøgelse i 2012. Der er således ikke sket en fremgang i de seneste 10 år trods mange gennemført restaureringsprojekter i vandsystemet. Der er altså forhold som begrænser bestandene i dele af deres livscyklus såkaldte flaskehalse og her udgør spærringerne i Ribe en særlig hindring for fiskene.

Antallet af ørred- og lakseyngel i et gydevandløb fortæller meget om vandløbets miljøtilstand. Derfor har Miljøministeriet fastsat ørred og laks som miljøindikatorer, hvor de gyder naturligt. I henhold til EU's Vandrammedirektiv har Miljøministeriet derfor fastsat specifikke miljømål på forekomst og antal af ørred og laks i vandløb et såkaldt ørredindeks. En ny undersøgelse i Ribe Å-systemet viser, at 73 % af de undersøgte lokaliteter i 2021 ikke opfylder miljømål på det såkaldte ørredindeks.

I vandsystemer, som Ribe Å, hvor opstemninger ligger placeret nederst i systemet er maksimalt belastet af disse spærringer.

Finn Sivebæk

Fiskeplejekonsulent / cand. scient/ biolog

"Alle fire løb, som Ribe Å i dag passerer igennem, er således menneskeskabte fortidsminder, og der har ligget træbyggede vandmøller ved alle fire. Vandløbene og møllerne er løbende søgt vedligeholdt ved forskellige former for kantsikring. Bygningsfredningsloven har betydning for området, og samtidig udgør vandløbsomgivelserne komplicerede fortidsminder omfattet af Museumsloven. Gravearbejder kan udløse kostbare arkæologiske udgravninger. Desuden er der det overordnede hensyn til bevaringen af den op til fem meter tykke kultursvamp under Ribe."

– Overinspektør Sydvestjyske Museer, Morten Søvsø

"Ribe å-systemet har potentiale til at blive et af Danmarks bedste vandløb for en række fiskearter, men spærringerne ved opstemningerne i Ribe by hindrer i dag, at fisk frit kan vandre både op- og nedstrøms til deres gyde- og opvækstområder og dermed, at nogle fiskearter kan gennemføre deres livscyklus."

– Fiskeplejekonsulent DTU-Aqua, Finn Sivebæk